

Del mal amor a la bona educació sexual

Rosa Sanchis. Col·lectiu Baubo de coeducació afectivosexual

És la tercera setmana del curs i entre a classe de 4t d'ESO. Tinc a vint xics i xiques que han agafat l'optativa de Papers socials d'homes i dones,¹ però saben que a l'aula es parla de la sexualitat. No vull decebre i els demane que escriguen una fantasia sexual. *Una què?* pregunten. Sí, sí, una fantasia sexual, una aventura sexual que t'agradaria viure. Em miren amb desconfiança però encara no s'atreveixen a protestar. L'activitat es posa en marxa i en quinze minuts hi ha unes quantes històries anònimes (només han de posar xic o xica) damunt la meua taula. Comence a llegir i em quede glaçada amb el relat d'una xica (en faig un resum):

A Maria li agrada Pau. Ell no li fa massa cas però un dia en què ella ha eixit amb les amigues i ha begut molt, la convida a sa casa i la força a tindre relacions coitals. A l'endemà es disculpa dient que havia pres pastilles; però Maria no el perdona perquè no vol un xicot drogaaddicte. Quan, finalment, Pau li promet que deixarà les drogues, Maria el disculpa i comencen de zero. Fan l'amor *de la manera más bonita y romántica que hay* i el relat acaba: *Ahora están casados y con dos hijos, él ya no la ha violado y ha dejado las drogas por completo.*²

La lectura d'aquesta "fantasia sexual" ens desperta molts interrogants i, a algunes persones, també un poc de ràbia. No és

¹ Els alumnes de secundària de la Comunitat Valenciana han de cursar una assignatura optativa en els tres primers cursos d'ESO (2 hores de classe) i dues en el quart curs (3 hores de classe). Els centres educatius sol·liciten les optatives que volen oferir i l'administració hi ha de donar el vist-i-plau.

² Sanchis R.: *Tot per amor? Una experiència educativa contra la violència a la dona*. Ed. Rosa Sensat, Barcelona, 2006. (En castellà en l'editorial Octaedro)

estrany escoltar opinions apocalíptiques: la joventut és ara més conservadora, més irresponsable i, a més, una desagraïda. Si nosaltres haguérem tingut accés a la informació que ara tenen, no hauríem comès tants errors i ens hauríem estalviat molt de patiment!

La història no és, però, tan senzilla. Quina informació donem al jovent?: la llista dels mitjans anticonceptius i de les malalties de transmissió sexual?, els pros i els contres dels mètodes anticonceptius?, l'aparell reproductor masculí i femení...? Efectivament, els donem molta informació: un munt de dades que els fan conèixer millor el conducte deferent o les trompes de falopi que el clítoris mateix o el punt G masculí, situat a l'anus.

És difícil deixar d'interrogar-se. És útil tota la informació que els donem? Segurament no. La informació no sempre es transforma en coneixement perquè per a conèixer cal arriscar-se i experimentar i no s'educa ni amb la sobreprotecció ni amb el deixar fer, que no és donar més llibertat sinó abandonar el jovent a la seua sort. I la realitat és que no podem evitar les situacions complicades, ni podem conduir per ells, agafant el famós símil de la DGT, però sí educar perquè siguen més competents en entorns caòtics i incerts.³

Però el ben cert és que no hem arribat a fer-nos aquestes reflexions sobre com i en què eduquem per art de màgia. Quan l'any 94⁴ començarem a fer educació sexual en les hores de tutoria amb els dos cursos que teníem de 3r de BUP, aquella colla de tres professors, la d'anglès, la de valencià i el de filosofia, només comptàvem amb la nostra pròpia experiència i quatre lectures feministes.

³ J. Soler i M. Conangla, *Ámame para que me pueda ir*, ed. Amat

⁴ Donàvem classe a Xiva, una població de la Foia de Bunyol, d'uns deu mil habitants, situada a trenta quilometres de València.

El feminisme ens va ensenyar que la igualtat entre homes i dones era només aparent; que un sostre de vidre invisible impedia que les dones pogueren desenvolupar-se professionalment, emocionalment i sexualment en igualtat de condicions; i que els drets no s'aconseguien solament a colp de lleis sinó que calia prendre'n consciència i reclamar-los perquè la pretesa igualtat legal poguera fer-se efectiva.

La nostra pròpia experiència sexual ens havia ensenyat que la sexualitat està present en les vides de tots des que naixem fins que morim i que és un camp d'experimentació i de maduració personal que ens desperta preguntes fonamentals: qui i com som, si som normals, si som els únics que ens sentim d'una manera determinada, què pensen els altres de nosaltres, quin és el nostre lloc al món, etc. Però també sabíem que en les relacions afectives i sexuals les diferències educacionals entre els homes i les dones, el masclisme i la discriminació, fins i tot la violència, es manifestaven en tota la seua cruessa.

Finalment, la nostra experiència com a educadors ens feia situar-nos no en el lloc dels "consumidors" del coneixement que altres especialistes creaven per a nosaltres, ni en el paper secundari de reproductors dels pensaments d'un altre. Nosaltres crèiem en la construcció de coneixements a dins de l'aula i en la creació de ponts entre el coneixement irracional, prejudiciós i desigual amb què la joventut arribava a l'escola i el coneixement racional i compensador de les desigualtats que aquesta havia d'aportar.

Per tot això, i sense el paternalisme ni l'enyorança d'uns temps passats millor, i amb el respecte al jovent, començàrem l'apassionant aventura de fer educació sexual a l'escola.

Però quina educació?

Per a respondre a la qüestió vam acudir, amb totes les reserves, als "especialistes". El Centre de Planificació Familiar que corresponia a la nostra zona estava situat a escassos cinc quilòmetres del poble. El centre oferia al jovent la possibilitat de rebre xarrades informatives i allà ens encaminàrem amb el nostre grup d'alumnes, aquell primer any i quasi tots els altres que seguïrem ensenyant sexualitat perquè, tot i qüestionar el tipus d'educació que es donava, ens semblava importat que conegueren físicament el lloc on podien anar si tenien cap problema.

Els primers anys de les nostres visites al Centre de Planificació Familiar (Planificació? Familiar? Tenim relacions només per a planificar i formar un família? Com pretenem acostar els joves a aquests serveis amb aquesta terminologia?), la comare informava els joves dels mètodes anticonceptius, amb tot de dades sobre el tant per cent d'efectivitat. Després, desfilaven pel projector de diapositives, que amb el temps es va convertir en una moderna presentació en Power Point, un munt d'esgarrifoses fotografies que mostraven els efectes de les malalties de transmissió sexual, acompanyades d'uns noms no menys espaterrants: condilomes, sífilis, pediculosi púbica, gonorrea, herpes genital, candidiasi, etc.

Després de la detallada informació, la comare ens acompanya a la consulta ginecològica. En grups reduïts, feia passar els nostres joves i els ensenyava el poltre de tortura, l'espèculum que s'obria amenaçadorament en les vagines femenines, les llargues pinces esterilitzades amb que el ginecòleg (un baró) podia agafar mostres de flux o de teixit vaginal, etc. I totes aquestes explicacions anaven acompanyades d'una lleu referència a l'apartat de l'uròleg, on els xics podien acudir si tenien cap problema.

Els resultats de tot allò eren: els marejos d'alguna xica que havia arribat sense esmorzar, les mirades temoroses de la majoria

de les joves pel que els esperava, i els sospirs alleugerits del barons donant gràcies, i creient erròniament, que tot allò no anava amb ells i que era una sort no ser tan complicats com les xiques.

En eixir d'aquelles xarrades on ens havien volgut mostrar que el sexe era molt perillós i que calia usar el mètode combinat (pastilles anticonceptives per a ella i preservatiu per a ell), en lloc d'obtindre respostes ens assaltaven nous dubtes.

Es donen les relacions sexuals en contextos esterilitzats com la consulta ginecològica?

Som les persones immunes a les pors, a les expectatives, a la pressió...?

És el desconeixement dels mitjans anticonceptius i de les pràctiques segures el problema de les relacions sexuals?

Estem vacunant adequadament?

La resposta és no. Ni evitem les malalties, ni evitem els embarassos, ni evitem les experiències doloroses.

I això per què?

Segurament perquè aquesta educació medicalitzada, que entra dins del que anomenem model d'educació sexual biologicista o biologicosanitari parteix d'uns paràmetres al nostre parer equivocats. El seu objectiu és evitar els riscos "inherents" a l'activitat sexual, especialment els derivats de la penetració, la pràctica estrella. Els seus continguts són els perills del sexe (embaràs i malalties) i els mitjans de prevenció (anticonceptius i pràctiques segures). La metodologia està constituïda per xarrades aïllades donades per especialistes, sovint associades a altres temes com les drogues. I per últim, la temporalitat, el tret de sortida d'aquesta

educació sexual, és la primera regla i la primera ejaculació, és a dir, els indicadors de l'aptitud per a la reproducció.

Les conseqüències d'aquest model educatiu pretesament neutral són fonamentalment tres. En primer lloc la desconsideració cap a la sexualitat infantil que parteix de l'opinió que els menuts no són sexuals; d'ací que es comence a educar durant l'adolescència. En segon lloc, la menysvaloració de les mal anomenades pràctiques menors o preliminars, és a dir, la desconsideració cap a la sexualitat adolescent (no coital fins als setze-disset anys), molt més variada que la de molta gent adulta, però menystinguda per incompleta o infantil. La tercera derivació d'aquesta educació biologicista és el coitocentrisme, conseqüència de la projecció de la sexualitat adulta, considerada plena i completa, que divideix les pràctiques sexuals en preliminars i coit, i oblida que per al 80% de les dones, que no arriben a l'orgasme amb la penetració, aquesta pràctica és un "preliminar" més. La conseqüència de tot això és l'obsessió i la pressió al jovent amb problemes que encara no té perquè no faci el que s'espera que farà.

Però el tema no s'acaba ací perquè aquest discurs que pretén d'alguna manera ajornar l'entrada dels joves en aquesta sexualitat adulta i completa, es dona en un context cultural que sobreestimula la sexualitat, en un ambient familiar que permet major llibertat d'horaris (tot i que en aquest punt continuen havent diferències entre xics i xiques) i en un major accés a la informació (?). Però per damunt de tot, xoca amb una aparent llibertat on sembla què tots, homes i dones, tenim múltiples possibilitats d'elecció, quan en realitat es continua donant una educació diferenciada depenent del que tenim entre les cames.

L'educació a les xiques és encara un discurs protectiu: *el sexe és perillós, els xics diuen mentides, tots volen el mateix, no*

vingues embarassada a casa... A les dones se'ls atribueix el paper de posar els límits, el fre, a la suposada incontinença sexual masculina. També hi ha una sobredimensió del romanticisme i d'un model amorós tradicional; de manera que aquest mediatitza el plaer i a les dones ens resulta difícil viure la sexualitat si no és envoltat d'un context emocional o sense estar enamorades. I pel que fa a la sexualitat, mostrar massa interès reportarà el perill de ser considerada "la fàcil", tot i que més modernament també la imatge de l'"estreta" és negativa, de manera que les xiques es passen la vida mediant entre els seus desigs, els dels xics i les pressions socials.

Pel que fa a l'educació masculina tradicional, en el barons el sexe és positiu, natural, quasi una necessitat i n'hi ha l'assumpció del dret al plaer. La sexualitat masculina és objecte de comentaris jocosos. Per exemple no és estrany escoltar, en un dinar familiar, si el xiquet ja es masturba o si ja "s'ha estrenat". Seria impensable el mateix comentari adreçat a una adolescent.

Per als barons, la sexualitat és encara una demostració de masculinitat. El món emocional està molt devaluat, és cosa de dones, s'associa a debilitat, de la mateixa manera que l'empatia està poc desenvolupada i es considera un valor poc masculí.

Però en la part de les pressions, els barons han de portar la iniciativa, han de ser actius, sempre sexuals, controladors, no han de demostrar que tenen dubtes ni pors... però el temor a no donar la talla i a no estar a l'altura, crea moltíssimes angoixes.

Pel que acabem d'exposar podem veure que la vacunació que pretén el model biologicista és insuficient perquè només posa una tireta en una ferida que sagna. I perquè oblida allò que ja

sospitàvem, que les persones no ens relacionem en contextos esterilitzats, i que de virus i bacteris, n'hi ha per tot arreu.

Aquesta educació oblida també la part emocional i la deixa ens mans d'instàncies tan poc democràtiques o igualitàries com els mitjans de comunicació o els discursos eclesiàstics. En l'emotivitat desenfrenada de la televisió, el plor, les gelosia, el riure, fins i tot l'agressivitat, se succeeixen sense explicació ni qüestionament com si tot fóra igual de vàlid perquè és natural. Aquest món emocional, tradicionalment de la part de les dones, ha deixat en les mans d'aquestes la responsabilitat de transmetre el sentiments i en les dels homes la de controlar-los. I l'escola, organitzada sobre una concepció racionalista d'una ciència pretesament neutral que exclou i limita l'emocionalitat de la seua activitat per la via de prendre consciència, racionalitzar, analitzar... perpetua un analfabetisme emocional, molt patent en els barons, que els dificulta la capacitat de reaccionar emotivament de manera adequada i no compensa la falta d'habilitats socials per a solucionar els conflictes emocionals.

Pel que fa al discurs eclesiàstic, a l'educació sexual moralitzadora, que sí té en compte la part afectiva de les persones, té com objectiu preparar per a l'amor i per al matrimoni, però l'educació emocional acaba ací perquè considera que l'objectiu de les relacions sexuals és la reproducció. En aquest sentit, l'anticoncepció va en contra d'aquest destí natural i diví alhora de la naturalesa humana i són condemnades pràctiques com la masturbació o les relacions homosexuals. Si pensem en les conseqüències que la no utilització del preservatiu té en les zones sota la influència de l'església catòlica on milers de persones moren de sida; si pensem en la discriminació a què són sotmeses encara les persones homosexuals; si pensem en els patiments i les

angoixes autoculpabilitzadores de molts creients, podem pensar que aquest model constitueix quasi un atemptat als drets humans.

I per acabar amb aquesta emocionalitat tan mal educada no podem deixar de parlar del model amorós tradicional. Hem convertit l'amor en quelcom atzarós que arriba de sobte, contra el qual no és pot lluitar i per al qual no cal ni conreu ni cura. I hem convertit el sexe en una entitat al marge de les emocions que no té res a veure amb l'aprenentatge ni amb el propi coneixement.⁵

Des d'aquesta concepció, al nostre parer equivocada, la sexualitat és un fet situat al marge de les emocions que s'aprèn sol. Per tant, només cal ensenyar-lo de la manera més "neutral" possible; però tampoc no s'ha d'educar massa, perquè correm el perill d'incitar la joventut a mantenir relacions sexuals. I com que a la infantesa no hi ha sexualitat, convé mantenir les criatures apartades el major temps possible de l'anomenada sexualitat "completa", on s'hauria d'aplegar quan hom està en condicions de fer-se càrrec de les conseqüències d'una relació coital, és a dir, d'un embaràs.

A més a més, ja se sap, els joves són uns irresponsables.

Un irresponsables!

Com els adults i les adultes!

Les adultes, no avorten?, els majors, no són irresponsables?, els barons adults, no maltracten les seues parelles?, no es neguen a posar-se el preservatiu amb excuses de tota mena?, no està quasi tot el món informat de com prevenir els embarassos i les malalties i, malgrat tot, es continua actuant imprudentment?

⁵ M. Calvo, *Trampas y claves sexuales*, Icaria

Si responem sincerament a aquests qüestions, dues coses comencen a perfilar-se amb claredat: ni solament la joventut actua de manera irresponsable, ni les conductes de risc són una qüestió de falta d'informació en anticoncepció o malalties de transmissió sexual.

Per això, en aquest llarg camí que hem recorregut amb el nostre alumnat, escoltar la joventut, i interrogar-nos a nosaltres mateixos, ens ha portat a adonar-nos que les conseqüències negatives de les relacions sexuals no són solament els embarassos o les malalties de transmissió sexual sinó les experiències doloroses:

El sexe consentit per la pressió: satisfer l'altre, no perdre'l, donar la talla, fer el que s'espera socialment d'un/a...

El sexe no plaent o dolorós per la ignorància dels ritmes de l'altre, dels seus desigs, per la falta d'empatia, per egoisme, per la falta d'habilitats de comunicació, per no tindre els recursos relacionals perquè la situació canvie...

Els desenganys, fruit de mentir per a aconseguir, de les expectatives elevades i poc realistes (*És tan bonic a les pel·lícules!*)

I finalment, les relacions abusives, producte de la pervivència d'una sèrie de creences estereotipades sobre la masculinitat i la feminitat: que el baró ha de portar el domini de les relacions sexuals; que està justificat usar la coerció si es considera que la xica *ha provocat*; que les xiquets perden el dret a dir *no* arribats a determinat punt; que *no* vol dir *sí*; que els barons estan molt necessitats sexualment i els resulta difícil controlar-se, i precisament aquesta *necessitat* justifica la coerció (pressió verbal, incitació al consum d'alcohol o altres drogues i ús de la violència); que la conquesta o imposició sobre un xica que diu *no* puntua més

en l'assignatura de la masculinitat i, el contrari, la negativa d'una xica a mantenir relacions sexuals desvaloritza els barons.

És fàcil que un xic, a qui se li atribueix encara portar la iniciativa en les relacions sexuals, confesse que no en té ni idea?

És senzill que una xica, que ha de dissimular que té desitjos, li explique a un xic com li agrada que l'acarone?

És bufar i fer ampolles negar-se a la pressió de mantenir relacions sexuals quan hem convidat el xic a la nostra habitació?

La resposta a aquestes i moltes altres qüestions semblants és "no". I les mesures educatives passen per assumir que el que fomenta el risc i les males experiències en les relacions afectivosexuals no és tant el desconeixement dels mitjans anticonceptius, sinó l'existència de tota una sèrie d'idees estereotipades sobre la masculinitat i la feminitat, sobre què és ser "un home de debò" i què és ser "una bona xica".

I aquest fet no ens hauria d'estranyar tampoc perquè també els i les adults el patim. Que alce la mà qui no haja vist un marit que fa les tasques de la casa amagant-se o ocultant aquest fet davant d'altres barons! Que alce la mà qui no conega cap dona que accedeix a mantenir relacions sexuals sense ganes perquè és el que toca fer pel marit!

La pressió de la masculinitat i de la feminitat tradicionals, la patim tots, joves i adults, barons i dones. La protagonista del relat adolescent, Maria, és una bona xica. Està enamorada i el perdona perquè ell en realitat havia actuat mogut per les drogues. Gràcies a ella, ell ha canviat i ara és una millor persona. El protagonista, Pau, és un home de debò. Troba la xica beguda i no desaprofita l'ocasió. És sexual i porta la iniciativa. Ella ha pujat a sa casa i això vol dir que ha d'assumir-ne les conseqüències. Però ell

és també una persona amb un corc i vol formar una família, per això es rehabilita gràcies a l'amor.

Fins ací, tot dins del guió de l'amor romàntic tradicional. Tanmateix, allò dramàtic és que en aquest relat el problema per a l'alumna no siga l'abús, sinó que el xic prenga drogues. Però tampoc això ens hauria d'estranyar. Fins fa poc, les xarrades o els cursos de sexualitat per al jovent anaven acompanyades de tota una sèrie de consideracions sobre les drogues, de manera que el sexe quedava indissolublement unit al "risc": les relacions sexuals són perilloses, especialment les centrades en el coit. Per això la mala educació sexual *educa* en negatiu, amb constants prohibicions: "això no", "això tampoc", perquè la joventut no faça allò que se suposa que a la seua edat ha de fer.

I si no n'hi havia prou de parlar del perill i no del plaer, n'hi ha les relacions abusives. D'una banda, hem reduït la sexualitat al coit i ens hem dedicat a prevenir-ne els riscos; i de l'altra, hem *descobert* que sota el concepte quasi sobrenatural de l'amor, s'amaguen sovint relacions de domini i de violència. I entremig de tot, una joventut sense bona formació i una gent adulta amb menys educació encara, però amb el punt de supèrbia que dóna pensar que podem donar lliçons de vida, cosa que en definitiva és l'educació afectivosexual.

Aquest *adultisme*, aquesta manera d'acostar-se a la joventut des de la posició d'adults que ho saben tot, és una postura que crea sense buscar-ho importants barreres de comunicació i que reforça els prejudicis. Per exemple, considerar l'adolescència una etapa de trànsit a l'edat adulta i negar a la infantesa i a l'adolescència –i de passada també a la gent gran– una identitat sexual, com si la sexualitat infantil no fóra sexualitat i, la de

l'adolescència, poc més que una substitució o una preparació de la dels adults.

Contràriament, nosaltres pensem que les sexualitats infantils, adolescents i madures són formes de relació completes, utilitzant així la terminologia casposa que divideix la sexualitat en preliminars i coit i que només considera la penetració com una relació completa. En el mateix sentit, l'adolescència només seria una etapa de trànsit si considerem la vida com una successió d'etapes, i als humans i a les humanes que hi circulem com a *persones en trànsit*.

I considerar-se una persona en trànsit significa qüestionar-se a un mateix abans de donar lliçons, i mirar primer dins abans de tirar pedres fora. Cal també una observació sincera i respectuosa de qui tenim al davant, a més de la valentia de veure una realitat que no sempre és agradable. N'hi ha alguns barons adolescents, que encara que no ho diguen perquè no és políticament correcte, pensen que és normal tractar de manera violenta la companya, desqualificant-la, controlant-la per a dominar-la millor. A d'altres xics, l'educació afectiva i sexual centrada en els maltractaments, els arriba com un discurs d'atac als barons i es desentenent ràpidament del tema com si no anara amb ells. Per la seua banda, també les adolescents, normalment més atentes quan es parla del tema, menyspreen els riscos de les relacions afectives i creuen sovint, amb un punt de superioritat, que a elles no els passarà.

Aquesta és una realitat. Però també la de molta gent adulta que predica contra la violència però sotmet l'alumnat o els fills i filles, a càstigs severos. I és que no podem obviar que la violència està instal·lada en la nostra societat, i que actituds i comportaments agressius es consideren una manera legítima de resoldre els conflictes.

Per tot això, la manera en què les persones que volem educar podem intervenir-hi és convertint la classe, o el menjador de casa, en un espai d'intercanvi i d'expressió que permeta el desenvolupament de la capacitat transformadora de la gent jove. Però no ho podem fer des de la posició de gent adulta que ho sap tot, sinó des de la postura humil en tant que formem part d'una societat adulta que no ha pogut eliminar la violència de gènere, i que a més, té en el seu haver moltes mostres de violència absolutament gratuïta –només hem d'acudir al futbol i escoltar els insults i les agressions que s'hi produeixen.

I des d'aquesta posició de persones que escolten, és fonamental considerar els adolescents barons com a subjectes del canvi i no com als dolents de la pel·lícula, però sense caure tampoc en l'error de centrar el treball en les dones, potencials víctimes de les agressions. El nostre objectiu és el conjunt de la societat perquè volem incidir en els factors que possibiliten la violència en general i envers les dones. I en la mesura que la violència és un mitjà concret de la prèvia relació de poder, la igualtat, malauradament més teòrica que real, es presenta com l'element prioritari del treball educatiu.

En aquest sentit, cal ressaltar el paper d'autoreflexió que nombrosos col·lectius d'homes⁶ estan duent a terme no solament a l'estat Espanyol sinó arreu del món. Perquè en això d'educar tots podem fer la nostra aportació: des de casa, amb els amics, a l'escola, en el treball... començant per les nostres pròpies vides.

Però tampoc volem acabar sense fer referència a les aportacions d'uns col·lectius marginats de la identitat. Transsexuals,

⁶ www.ahige.org (Associació d'homes per la igualtat de gènere)
www.luisbonino.com (pàgina de Luis Bonino, expert en l'estudi de la masculinitat)

intersexuals, *queers*,⁷ ens ensenyen que més enllà de la violència contra les dones, n'hi ha la violència sobre els cossos, conseqüència d'una consideració de la sexualitat limitada i estreta i d'una divisió de les persones en penetrables i en penetradores, en éssers aptes o no aptes per la reproducció.

I volem recordar ací que la sexualitat continua sent retallada i reduïda a la procreació (les pràctiques sexuals no encaminades a la procreació són inadequades, van contra la naturalitat de la conducta sexual); a l'heterosexualitat (l'homosexualitat és una conducta desviada, antinatural. Les pràctiques associades amb l'homosexualitat masculina com la penetració anal, són considerades negatives o degradants); els barons (el desig sexual en les dones és sancionat socialment); els adults (negació de la sexualitat infantil i ridiculització de la sexualitat a la vellesa); el coit (pràctica més important, més plaent i més natural. La resta són anomenades pràctiques menors, infantils o preliminars) i el matrimoni (les relacions entre persones no casades són objecte de discriminació legal).

Conèixer les vivències dels marginats de la identitat; treballar amb les xiques l'autoestima i l'autoconeixement del propi cos i les possibilitats per al plaer al marge de l'embolcall amorós; treballar amb els xics la part emocional i l'obertura a un qüestionament personal imprescindible per a un canvi que les dones soles no poden fer; ensenyar les habilitats per a defensar-se de la pressió (*Tots ho fan!, Has de créixer! Això no és d'home/de dones!*); qüestionar un model amorós ple de sacrificis, de renúncies i de submissió; educar (més que informar) proporcionant-los els mitjans intel·lectuals, afectius i relacionals perquè siguin lliures amb responsabilitat;

⁷ És molt interessant el llibre *El eje del mal es heterosexual*, on es recullen articles de diversos autors sobre aquests temes. Es pot abaixar de franc en www.hartzas.com.

propiciar una ètica de la diversió i del plaer (entesa com la capacitat de vèncer la rutina, de sorprendre's, de crear...)...

Des del terreny educatiu, la tasca que el Col·lectiu Baubo de coeducació afectiva i sexual⁸ porta a terme és, més enllà d'una educació sexual biologicista (centrada en l'aparell reproductor o en el coit), una proposta per a revisar els models relacionals apresos i per a repensar, des del coneixement i des de l'ètica, nous models d'identitats masculines i femenines sense sexisme. Perquè pensem que el vertader factor de risc és la socialització de gènere. I perquè creiem que el millor anticonceptiu i el millor mètode antiviolència és l'educació.⁹

Rosa Sanchis

⁸ www.rosasanchis.com/baubo/qui_som.htm

⁹ R. Sanchis i E. Senabre, *Què tinc ací baix?*, ed. Bullent. Assaig per a adolescents sobre la sexualitat.